

Република Србија
Министарство за науку, технологију и развој
Завод за информатику и Интернет
Београд, Дечанска 8а / IV

Национална политика Информационог друштва у Републици Србији

21. фебруар, 2003.
Аутор: Бранислав Анђелић

Увод

Историја стратешког бављења информационим и комуникационим технологијама код нас потиче од средине деведесетих година прошлог века. Република Србија донела је 1996 «Закон о информационој систему». На основу овог закона, годишње је доношена уредба којом је усвајан «Програм развоја информационог система» за сваку годину, одређивани извршиоци и обезбеђивана потребна средства. Веома модерна и свеобухватна «Стратегија даљег развоја информатике у Савезној Републици Југославији» донесена је 1997.

Ови документи су релативно успешно преточени у развој основних информационих система у државним органима, и подстакли су развој законодавства на савезном и републичком нивоу, у областима о којима се раније није размишљало. Стратегија из 1997 већ је наслутила теме за 21. век: право на приступ информацијама, доживотно учење, промовисање националног културног садржаја, заштита права појединаца у виртуелној сфери.

Међутим, крајем двадесетог века, проблематика информатике и телекомуникација почела је да се разматра у једном ширем међународном контексту. Свет је закључио да се налази на прагу преласка из једног у други облик производње, једнако фундаменталан као, на пример, прелазак из феудализма у капитализам. Од производње материјалних добара центар економске активности почео је да се помера ка производњи знања. Из индустријског, почели смо да прелазимо у Информационо друштво.

Нова економија знања коју карактерише скоковит раст, могла је да пружи могућност и најсиромашнијима да убрзано сустигну најбогатије. Али истовремено, без обезбеђивања основе за развој економије знања, богати би се у таквој економији све више удаљавали од сиромашних, и што више време протиче брзина тог удаљавања би била све већа.

Створен је нови термин, «дигитални јаз» који је изискивао нови, свеобухватнији поглед на место и улогу информатике и телекомуникација. Развијене земље су веома брзо утврдиле да је потребно установити међународно усклађену политику и стратегију и преточити је у регионалне и националне планове. Из ових закључака произашао је европски акциони план е-Европа, на основу кога Европска Унија од 2000. године убрзано мења своје законодавство и организационе структуре. Земље југоисточне Европе, па стога и Република Србија, усвојиле су свој план у Београду 29. октобра, 2002.

Низ међународних самита и стратешких докумената обрадио је ову проблематику последњих година, а тренутно најважнији и најсвеобухватнији међународни процес, «Светски самит о Информационој друштву», намерава да на нивоу шефова држава и влада 2003 и 2005 утврди коначну светску стратегију за 21. век.

Предлог за Националну политику Информационог друштва који је овде изнесен, не садржи готово ништа оригинално. Одређени, већ међународно усклађени и општеприхваћени принципи су преузети из постојећих докумената, неки су прилагођени нашим специфичним условима, уз напор да им се у том процесу не измени суштина.

Овај предлог је припремљен у Заводу за информатику и Интернет - Министарства за науку, технологију и развој и и послужиће као основа за дискусију и даљу дораду из које ће произаћи коначни текст намењен усвајању од стране надлежних републичких органа.

У Београду,
21. фебруара 2002.

Бранислав Анђелић

Визија

Република Србија има намеру да до 2006 године постане водећа земља у области информационих и комуникационих технологија у југоисточној Европи и пример за успешан развој Информационог друштва и економије знања.

Национална политика Информационог друштва

1. Преамбула

1.1. Република Србија ће се развијати као демократско и отворено Информационо друштво у коме сви грађани, без икаквог изузетка, имају једнаке могућности и права да траже, приме и пренесу информације и погледе било које врсте, кроз било који медиј, без икаквог ограничења.

1.2. Република Србија ће образовати, мотивисати и организовати своје грађане тако да буду способни да разумеју доступне информације, како би их употребили за сопствени и општи економски бољитак, стварање нових друштвених вредности, доношење одговорних и разложних личних, друштвених, пословних и политичких одлука, и рационално учешће у демократским процесима.

1.3. Република Србија сматра информације јавним добром, и обезбедиће свим грађанима могућност за јефтин и универзално приступачан прикључак на широкопојасне електронске комуникационе мреже које ће постати основа за пренос информација. Једнаке могућности за приступ информацијама пружиће свакоме шансу да за себе и своју породицу обезбеди животни стандард неопходан за здрав и просперитетан живот.

1.4. У спровођењу своје Националне политике Информационог друштва, Република Србија ће се ослањати на све интересне групе у друштву, и обављаће широке консултације у напору да се постигне консензус о конкретној стратегији за спровођење Националне политике Информационог друштва.

1.5. Република Србија препознаје да је процес преласка из индустријског у Информационо друштво у развијеним земљама већ у поодмаклој фази, и да ће се развојни јаз све више убрзавати што више времена протиче, и да је потребна концентрисана, хитна и снажна активност од стране државе, привреде и цивилног друштва.

1.6. Република Србија препознаје да регионални и међународни подухвати, размене информација, мишљења и стручних решења, и заједничке основе за развој Информационог друштва могу битно убрзати националне напоре и чврсто је опредељена да гради Информационо друштво у сарадњи са другим земљама југоисточне Европе и Европском Унијом.

1.7. Република Србија се зато опредељује да у развоју Информационог друштва и економије знања усвоји следеће, глобално прихваћене принципе:

2. Први принцип: Право на информацију

2.1. Грађанима и организацијама (привредним, невладиним, културним, спортским, и свим осталим) треба да буде омогућен слободан приступ и употреба информација за доношење одлука, или за учествовање у доношењу одлука, које се на њих односе. Грађани и организације треба да дају информације онима на које се те информације односе.

2.2. Пошто су информације неопходне за разложно одлучивање и развој здраве демократије, Република Србија треба да спречи неједнакост у приступу информацијама и обезбеди једнаке услове за слободан приступ информацијама свима који то захтевају. Држава треба да обезбеди грађанима бесплатан и ефикасан приступ јавним информацијама.

2.3. Приступ информацијама се може ограничити искључиво ради заштите приватности, пословне тајне, националне безбедности, и истражног поступка.

3. Други принцип: Законодавно, регулаторно и политичко окружење

3.1. Држава треба да обезбеди транспарентно законодавно, регулаторно и политичко окружење у које ће грађани и организације имати поверење и које ће се примењивати без дискриминације, једнако на све, са циљем да се информационе и комуникационе технологије развију и као сектор привреде, и као покретач развоја у свим секторима привреде и друштва.

3.2. Законодавно, регулаторно и политичко окружење треба да обезбеди развој предузетништва, повољне услове за инвестиције, заштиту потрошача, слободну конкуренцију, заштиту података, заштиту од криминала у виртуелној сфери, и заштиту интелектуалне својине.

3.3. Законодавно, регулаторно и политичко окружење треба да обезбеди да никоме не може бити повређена приватност, дом, породица или кореспонденција; да свако има права да слободно учествује у друштвеном животу; и да му се гарантују морална и материјална права у области стварања или коришћења информација.

4. Трећи принцип: Електронске комуникационе мреже

4.1. Развијена инфраструктура електронских комуникационих мрежа је предуслов за сигуран, поуздан и јефтин приступ информацијама, и за развој релевантних услуга неопходних за обезбеђивање равноправних могућности за учешће у Информационом друштву.

4.2. Одговорност за изградњу, одржавање и унапређење инфраструктуре електронских комуникационих мрежа имају и државни и приватни сектор.

4.3. Држава треба да омогући услове слободне конкуренције и обезбеди подстицаје за инвестиције у овој области, са циљем да највећи део инфраструктуре изгради приватни сектор. Међутим, тамо где то није исплатљиво за приватни сектор, на пример у удаљеним и сиромашним крајевима, а неопходно је за обезбеђивања остваривања права на информацију (Први принцип), држава треба да интервенише, или директном изградњом инфраструктуре или обезбеђивањем субвенција приватном сектору.

4.4. Држава треба да улаже у истраживање и развој нових технологија које ће убрзати, појефтинити или технолошки унапредити инфраструктуру, директним финансирањем пројеката, али и подстицајима за истраживање и развој у приватном сектору.

5. Четврти принцип: Образовање, обука и развој вештина

5.1. Грађанима треба да буде омогућено да стекну неопходна знања и обезбеде неопходне алатке уз помоћ којих ће моћи да активно учествују у стварању Информационог друштва и остваре у њему свој пун потенцијал.

5.2. Потребна знања укључују не само вештине у употреби информационих и комуникационих технологија, већ и општа знања, и треба да се стичу кроз основно, средње и више образовање, обуку уз рад или преквалификацију за рад, као и кроз даљинско учење.

5.3. Сталне технолошке промене захтевају да се систем образовања реформише тако да омогући континуално учење до краја живота за целокупно становништво, без обзира на степен и врсту образовања или посао који се обавља.

5.4. Образовање треба да буде обезбеђено од стране државе, приватног сектора, и кроз државно-приватна партнерства. Држава и државно-приватна партнерства су посебно важна у обезбеђивању квалитетног образовања у удаљеним и сиромашним областима.

5.5. Посебна пажња треба да се обрати на стицање вештина за филтрирање, сортирање и смислену употребу информација. Све већа технолошка писменост омогућиће људима да приступају све већем броју и врсти информација, и недостатак ових вештина може продубити дигитални јаз чак и ако постоји равноправна могућност приступа информацијама.

6. Пети принцип: Приступачност

6.1. Цена приступа основним информацијама мора бити довољно ниска да не спречава ни једну социјалну групу да равноправно учествује у друштвеним процесима.

6.2. Најбољи начин да се обезбеди јефин и универзалан приступ информацијама свим грађанима је кроз обезбеђивање функционисања тржишта, посебно у оним сегментима тржишта који се односе на обезбеђивање електронске комуникационе инфраструктуре, а посебно у приступном делу телекомуникационе мреже.

6.3. Да би се обезбедило нормално функционисање тржишта држава треба да обезбеди законски, регулаторни и организациони оквир. Ово укључује либерализацију и демонополизацију тржишта телекомуникационих и сродних услуга, спречавање монопола или стварања доминантне позиције на тржишту, и хармонизацију прописа у овој области са Светском трговинском организацијом и Европском Унијом.

6.4. И у најбоље организованим тржишним условима постоје локације и сегменти друштва којима неће бити омогућен јефтин и лак приступ електронским комуникационим мрежама. У оваквим случајевима држава треба да интервенише отварањем бесплатних приступних тачака у јавним установама (библиотеке, поште, болнице, школе, општине, итд).

7. Шести принцип: е-Управа и е-Влада

7.1. Јавна управа треба да користи могућности информационих и комуникационих технологија ради унапређења рада, рационалности у потрошњи јавних средстава, ефикасности у пружању јавних услуга, и јавности у сопственом раду.

7.2. Употреба информационих и комуникационих технологија треба да омогући да се услуге јавне управе приближе корисницима, прво географски, отварањем све више традиционалних шалтерских приступних тачака повезаних на центар, а затим и концептуално, отварањем нових канала пружања јавних услуга, као што су телефон, кратке поруке на мобилној мрежи, самостојећи електронски киосци, Интернет и слично.

7.3. Примена информационих и комуникационих технологија у процесу доношења закона, уредби, одлука, закључака и других аката може битно да скрати рок за њихову припрему и повећа њихов квалитет. Држава треба да стандардизује употребу програмских решења и опреме за овај процес доношења одлука ради најбрже и најрационалније имплементације.

7.4. Држава као највећи корисник треба да подстакне развој целокупног сектора производње и услуга у области информационих и комуникационих технологија кроз сопствене јавне набавке.

7.5. Процеси функционисања и методологија примене информационих и комуникационих технологија треба да буду основа за комплетну реформу јавне управе и начина одлучивања владе и њених органа.

8. Седми принцип: Електронско пословање

8.1. Привредни субјекти треба да се ослањају на информационе и комуникационе технологије како би подстакли иновације, смањили трошкове и остварили корист од лакше глобалне повезаности.

8.2. Држава треба да пропише одговарајуће стандарде како би се оствариле могућности електронског пословања, које омогућава да се фокус премести са организационог на процесни модел и да се боље и ефикасније употребе знање и предузетнички дух.

8.3. Држава треба да обезбеди привредним субјектима могућност за једноставан, јефтин и брз приступ светским базама података и телекомуникационим инфраструктурним мрежама како би квалитетна и јефтина домаћа радна снага могла да буде конкурентна на светском тржишту.

8.4. Држава треба да донесе Национални програм за заштиту података и да пропише, обезбеди и контролише технолошке и правне аспекте којима ће привредним субјектима обезбедити сигурност и тајност пословне комуникације.

9. Осми принцип: Дигитални садржај

9.1. Држава треба да омогући да се богатство језика, културе и историјског наслеђа претвори у дигитални облик и учини доступним преко електронских комуникационих мрежа. Овиме ће се обезбедити очување идентитета свих етничких група и сачувати њихова посебност. Такође, глобална доступност националних садржаја повећава међусобно разумевање и толеранцију, олакшава сарадњу и повећава поверење међу суседима, чиме се остварује већа стабилност и сигурност у региону и убрзава процес европских и светских интеграција.

9.2. Држава треба да подстакне приватан сектор да развија дигиталне садржаје који доприносе општедруштвеном развоју, унапређењу живота грађана и бољем управљању природним ресурсима.

9.3. Држава треба да се стара о развоју висококвалитетних садржаја за које не постоји комерцијални интерес. Дигитални садржај је посебно важан у областима медицине, заштите животне средине и образовања.

9.4. Држава треба посебно да подстакне стварање дигиталног садржаја на локалном нивоу, чиме ће се омогућити учешће свих заинтересованих у политичким и друштвеним процесима, као и олакшати развој локалних средина.

10. Девети принцип: Национална стратегија

10.1. Влада треба да донесе свеобухватну Националну стратегију развоја Информационог друштва уз најширу консултацију са свим интересним групама: грађанством, привредом, невладиним сектором, научним институцијама, религијским организацијама, и сл.

10.2. Једино национална стратегија која је донета уз најшире консултације и у потпуно равноправном и отвореном процесу утврђивања садржаја има шансу да буде остварена. Само ако се сви заинтересовани осећају аутором, односно власником стратегије, постојаће напор у свим секторима и на свим нивоима да се стратегија и оствари.

10.3. Национална стратегија треба да специфично обради посебне потребе различитих социјалних, етничких и економских група, као и посебне потребе појединачних географских локација, и узме у обзир њихове могућности за допринос развоју Информационог друштва.

10.4. Национална стратегија треба да обухвати све сегменте друштвеног живота: развој, образовање, безбедност, животну средину, здравље, инфраструктуру, културу, индустрију и пољопривреду, и друго.

10.5. Национална стратегија треба да буде заснована на овој Националној политици, као и на регионално усаглашеним смерницама које ће кроз размену искустава, технологија и најбоље праксе омогућити усклађенији развој и отворити пут бржој европској и светској интеграцији.

11. Десети принцип: Међународна сарадња

11.1. Међународна сарадња у развоју Информационог друштва је кључна за установљење норми и стандарда, трансфер знања и најбоље праксе и повећање брзине имплементације. Ова сарадња треба да се остварује са међународним организацијама, другим државама, невладиним организацијама и приватним привредним субјектима који су развили експертизу у овој области.

11.2. Република Србија ће наставити да активно учествује у регионалној иницијативи «Електронска југоисточна Европа Пакта за стабилност» и кроз њене механизме усклађује норме и стандарде, размењује најбољу праксу и сарађује са осталим земљама југоисточне Европе у утврђивању заједничких ставова за развој Информационог друштва.

11.3. Република Србија ће тежити остваривању програма «еЕвропа» Европске Уније у складу са својим могућностима, у циљу брже и лакше европске интеграције.

11.4. Република Србија ће активно учествовати у процесу Уједињених Нација «Светски самит о Информационом друштву» и кроз њега обезбедити препознавање њених потреба и специфичности у глобалном дефинисању развоја економије знања у 21. веку.

12. Национални консензус

12.1. Све парламентарне странке заједнички и једногласно подржавају ову Националну политику Информационог друштва, проглашавају њено остварење трајним и стратешким циљем Републике Србије, и обавезују се да учине максималне напоре у оквиру својих могућности за њену реализацију.

Извори

У писању предлога ове Националне политике Информационог друштва коришћени су следећи документи:

- Министарска декларација УН ЕЦОСОЦ
- Документи Миленијумског самита
- Г-8 Повеља о глобалном Информационом друштву из Окинаве
- Извештај ДОТ-Форс (Радна група за дигиталне могућности) и њен акциони план из Ђенове
- Акциони планови еЕвропа 2002, еЕвропа 2005 и еЕвропа+ 2003 Европске Уније
- Смернице ОЕЦД-а за развој електронског пословања
- Глобални акциони план за електронско пословање у 10 тачака
- Документи са Првог припремног састанка за Светски самит о Информационом друштву
- План рада за развој Информационог друштва у југоисточној Европи
- Универзална декларација о људским правима
- Архус конвенција из 1998
- Закључци председништва Европског самита у Барцелони
- Међународна конвенција о економским, социјалним и културним правима из 1966
- Стратегија даљег развоја информатике у Савезној Републици Југославији из 1997